

Rob van Scheers

DRIE AKKOORDEN EN
DE WAARHEID

Muzikale levenslessen

Met tekeningen van Nico Heilijgers

INHOUD

Woord vooraf: Drie akkoorden en de waarheid – 7

Proloog: De ziel van een songschrijver – II

Levensstap 1 – Geboorte & Jeugdijaren	21
Levensstap 2 – Tienerjaren, glorie-dagen	55
Levensstap 3 – De weg omhoog	119
Levensstap 4 – Love & marriage	151
Levensstap 5 – De val	187
Levensstap 6 – Wederopstanding & contemplatie	237
Levensstap 7 – Dood & beyond	273

Verantwoording – 313

Namenregister – 315

WOORD VOORAF

DRIE AKKOORDEN EN DE WAARHEID

Een goed popliedje is als een polaroid uit het volle leven: een vaak herkenbaar verslag van een ervaring, een uitdrukking van een stemming, een maatschappelijk statement soms. In het beste geval steken we er zelfs iets van op voor onze eigen existentie, noem het een muzikale levensles. Drie akkoorden en de waarheid. Precies wat de dokter voorschrijft, zogezegd.

Dat puntige credo komt oorspronkelijk uit de countrymuziek, maar is op veel popliedjes toepasbaar. Alleen Neil Young moffelt er graag stiekem een extra akkoord in, dat is zijn signatuur. Snel hier nog even een Cm plaatsen, of daar een F# – een C-mineur, of een Fis-majeur, dus. Aspirant-gitaristen zoeken zich dan geruime tijd een ongeluk naar die geheime variatie van Neil Young. En hij maar lachen, vermoed ik.

Zoveel liedjes, zoveel getuigenissen. Maar zou het ook mogelijk zijn om met al die liedjes in de hand een complete menselijke levenscyclus te vangen? Van geboorte tot aan de dood, alles ertussenin én *beyond*? Een muziekgid, losjes gebaseerd op wat ze reeds in de Middeleeuwen noemden: de levenstrap, de trap des levens, de trap des ouderdoms? Als een memento mori hingen zulke afbeeldingen in

huiskamers en boerenhoeves, en ook als waarschuwing tegen het najagen van aards bezit en ijdelheid.

Vrouwelijke levenstrap (vroeg 19de eeuw)

Plaats jezelf eens op die trap, en zoek voor iedere levensfase een popliedje erbij. Dat is het idee achter dit boek. Dus niet: de soundtrack van je leven, met de liedjes die je zo mooi vond in je jeugd. Nee, dat is te beperkt. Wij reizen nu van A naar Z. Een volledig overzicht kan het nooit worden, er zijn gewoon te veel liedjes, maar de krenten uit de pap kiezen, en die dan invoegen op je levenslijn, dat moet kunnen. En daaromheen de verhalen, *the making of...* En dan geen opsomming aan wikiweetjes, maar liefst levende materie uit eigen hand: de songschrijvers zelf aan het woord over hun thema's. Als het even kan een paar dagen met ze mee op pad. Of toch ten minste als ooggetuige hun concerten kunnen beschrijven. Allemaal in de wetenschap dat we bij dit experiment enorm geholpen worden door de tijdgeest.

We leven inmiddels in de jaren van de muzikale bevrijding. *Anything goes*. De tijd dat smaak binnen de populaire cultuur eerst en vooral werd gedefinieerd door eens flink te hameren op wat ons vooral níét beviel ligt ver achter ons. Toen haatten anarcho-punkers de discodansers, liepen hardrockers met een boog om neo-hippies heen, was het óf The Beatles óf de Stones, en hadden jazzcats het in alle gevallen heel zwaar. Niet langer. Nu hebben we ons allemaal ontpopt tot eclectische luisteraars. Je mag tegelijkertijd van Mozart én Madonna houden, van Sinatra én Elliott Smith, van John Coltrane én Johnny Cash. En wat een verworvenheid is dat.

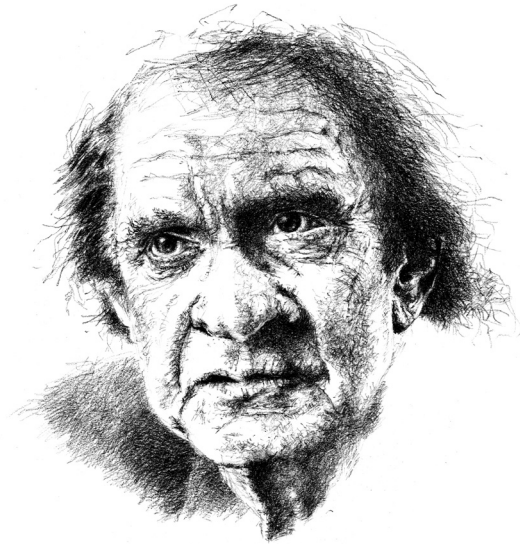
Bij mijn speurtocht naar die *songs in the key of life*, om Stevie Wonder te citeren, hoeft dus geen genre meer te worden uitgesloten.

Toon en timbre doen er niet meer toe, het gaat nu om de woorden die tekstdichters van uiteenlopend pluimage ons schonken. Pak de platen erbij, snuffel op Spotify, check de kijk- & luistertips, ga naar een concert of een van die talloze festivals, en laat je verbazen. Een soort bloemlezing moet het worden, van het beste dat de verzamelde popmuziek bij elkaar pende, literair gesproken.

Alles wat ik nu nog nodig heb is een vertrekpunt voor het verslag van deze muzikale odyssee door het menselijk bestaan, die dagelijkse worsteling, het beklimmen van de levenstrap. Dat vertrekpunt kan alleen maar oerverteller Johnny Cash zijn. Niet voor niets staat hij op de cover van dit boek. Als er één artiest is die het standpunt van drie akkoorden en de waarheid belichaamde, dan is het Johnny Cash wel. Tot aan het einde van zijn dagen, en wat zong hij er dan wijze woorden bij. Ons beginpunt is de laatste trede van de trap, net voor de hemelpoort zich opent, danwel de hel, of meer waarschijnlijk: het grote niets. *Take it away*, Johnny Cash.

Rob van Scheers

Utrecht, oktober 2014

'En nu kwam hij op. In het zwart,
dat spreekt. Het was een misverstand
te denken dat Johnny niet graag iedere dag
een ensemble met alle kleuren van de regenboog
zou willen dragen, juist wel. Maar tot de heugelijke
dag dat alle armen en misdeelden waren verlost
hield hij het liever op zwart, om hem en ons te
herinneren aan de minder gelukkige zielen
op deze aardbol. Vietnam-veteranen,
indianen en geïnterneerden
inclus.'

Johnny Cash

PROLOOG

DE ZIEL VAN EEN SONGSCHRIJVER

Presidenten en partijbonzen, speebschrijvers en spin doctors, allemaal zijn ze op zoek naar die ene gewiekste oneliner, die zin die nog lang zal beklijven, dat statement dat altijd aan hen zal doen herinneren. Van die oneliners zijn er niet zo gek veel, leert de geschiedenis. JFK had: *'Ich bin ein Berliner.'* Martin Luther King: *'I have a dream.'* Harry Mulisch mocht graag zeggen: *'Ik ben de oorlog.'* Maar het *'Read my lips'* van George Bush pakte dan weer volstrekt averechts uit.

Wie wel zo'n strikt persoonlijke signatuur had gevonden was een zanger gekleed in het zwart. In zijn bariton lagen weidse prairies verscholen, en rechtspraak uit de loop van een geweer. Zondergang bij het spoor, daar zong hij ook graag over, verschoten poolbiljarts, desolate tankstations, fatale vrouwen, vervallen motels en dito gasten. En God, natuurlijk.

God was heel belangrijk voor hem. Zijn opa was al een 'circuit rider' geweest, een rondreizende dominee, een boeteprediker. Broer Jack, twee jaar ouder dan hijzelf, wilde die traditie voortzetten, maar liet als 14-jarige vroegtijdig het leven na een tragisch ongeval met een zaagmachine. Nu was het aan de Man in het Zwart om Het Woord te verspreiden. Bij concerten sprak hij plechtig: 'Het is Gods

wereld, wij zijn slechts passanten.’ Maar eerst was daar zijn vaste begroeting met vier woorden:

‘Hello, I’m Johnny Cash.’

Trefzeker. Klonk als een klok. Eenvoudiger dan dit kon een begroeting niet zijn. Een geste naar het publiek; het maakte hem toegankelijk, heel alledaags. Dat was nu *country*. De ster viel samen met zijn fans, hij was een van ons. Geen glitter. Geen lichtshows. Johnny Cash, alleen op een barkruk, met zijn akoestische Martin D-28 gitaar op zijn schoot, op het punt om uit zijn ruime catalogus te reciteren. Hij had eens uitgerekend dat hij zo’n 1600 liedjes had opgenomen. Samen vormen ze het huis dat Johnny bouwde. Of zeg maar gerust een opulente Southern mansion, zijn geboortestreek zo eigen – al bleven zulke opulente landhuizen voor de eenvoudige boerenfamilie Cash onbereikbaar.

Precies zo ging het op donderdag 30 juni, 1994. Johnny deed het Rotterdamse Nighttown aan, en wij stonden buiten in de rij, tussen mannen met Stetsons en geblokte bloezen. Er hing verwachting in de lucht. Na negen levens was Johnny warempel uitgegroeid tot cultheld voor een jongere generatie, de uitkomst van de cd *American Recordings*, die zojuist de platenzaken had bereikt. Producer Rick Rubin, eerder in de slag met hippe acts als Beastie Boys en Red Hot Chili Peppers, had het bedacht: laat Johnny, zonder opsmuk, gewoon met gitaar, zijn favoriete liedboek zingen. Zonder mix. Geen echo. Overdubs verboden. Johnny grasduinend in het repertoire dat hij vanaf zijn vroegste jeugd kende, maar nog nimmer op de plaat had gezet. Johnny Cash: naakt.

Johnny die Loudon Wainwrights *The Man Who Couldn’t Cry* zingt. Of Kris Kristoffersons *Why Me Lord?* En niet te vergeten Nick Lowes zo schrijvende *The Beast in Me*, afgewisseld met eigen werk en traditionals. Het hele idee sloot wonderwel aan bij de *unplugged*-mode die de popmuziek midden jaren negentig in haar greep hield. Alsook bij het stoere mannenproza van Cormac McCarthy, geliefd romancier onder americana-fanaten, die verzamelnaam voor alles wat neigt naar de authentieke iconografie van de Nieuwe Wereld.

En nu kwam hij op. In het zwart, dat spreekt. Denk vooral niet dat Johnny een afkeer had van kleurige kleding, integendeel. Maar tot de heugelijke dag dat alle armen en misdeelden waren verlost hield hij het liever op zwart, om ons te herinneren aan de minder be-deelden op deze aardbol, inclusief Vietnam-veteranen, indianen en geïnterneerden. Niet voor niets behoorden zijn albums *Johnny Cash at Folsom Prison* (1968) en *Johnny Cash at San Quentin* (1969) tot zijn beroemdste werk. Onder het motto: *wie zijn wij om te oordelen?*

Soms droeg Johnny dat zwart ook voor zichzelf. Dan was hij weer eens in de Betty Ford-kliniek beland, samen met zijn drank-probleem. Of werd hij in El Paso gearresteerd, terwijl hij een vracht-lading dexedrine-capsules de grens over wilde brengen. Prompt werd hij door de Grand Ole Opry House in Nashville in 1965 ge-royeerd, en zijn eerste vrouw Vivian, met wie hij vier kinderen had, verliet hem, diep teleurgesteld.

De fans waren vergevingsgezinder. Wat ze juist zo in Johnny waardeerden, was dat hij geen geheim maakte van de worsteling met die duivel op zijn schouder. Rock-'n-roll, dat was bedacht ter viering van het leven, meer nog je jeugd jaren, samengevat in dat zo overmoedige *'I hope I die, before I get old'*. Bij country was het precies andersom. Hoe gebutster door de voortschrijdende tijd, hoe beter. Muziek voor volhouders en overlevers, de witte blues. En wie kon daar beter van getuigen dan Johnny? Alles gezien, alles meege-maakt, alles op muziek gezet (x 3). Drie akkoorden en de waarheid. Meer had Johnny Cash niet nodig.

Applaus. Gejoel. De Man in het Zwart knikte beleefd, nam plaats, en pakte de microfoon. Wij hielden onze adem in. Elf jaar later zou ik in Londen aan acteur Joaquin Phoenix vragen hoe dat nou zat met die beroemde onliner van Johnny. De acteur speelde hem over-tuigend in de biopic *Walk the Line*, geregisseerd door James Man-gold, en hij had van die openingszin een hele studie gemaakt.

Phoenix: 'Wat ik geleerd heb is dat die begroeting nooit als een uitgekiend concept is bedacht. Aanvankelijk wist Johnny gewoon niet hoe hij een optreden moest beginnen. Ik heb vroege live-opna-mes van hem gehoord en dan klonk het heel timide, bijna aarzelend: